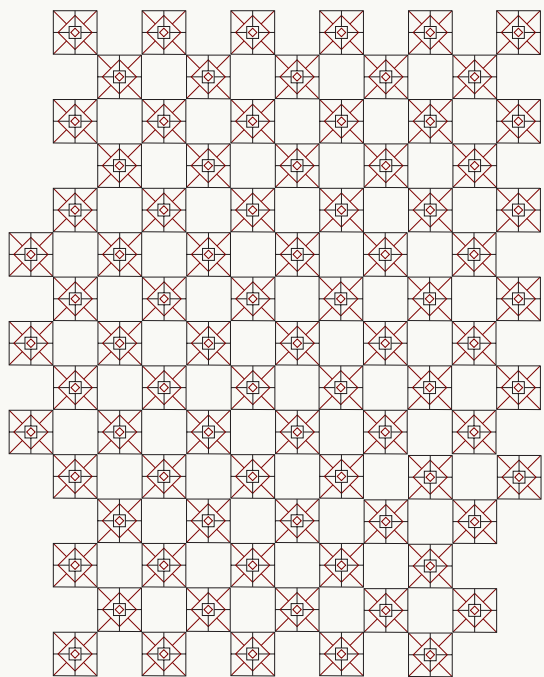

Retro **SPEKTIVE**

*Znanstvena revija za
zgodovinske in
sorodna področja*

V/1

Retro **SPEKTIVE**

*Znanstvena revija za
zgodovinske in
sorodna področja*

Glasilo Združenja za promocijo kulturne dediščine,
raziskav in novih tehnologij – Retrospektive

Mednarodni uredniški odbor: dr. Peter Mikša (SI) (ODGOVORNI UREDNIK),
dr. Kornelija Ajlec (SI) (glavna urednica),
Maja Vehar (SI) (tehnična urednica),
Žiga Smolič (SI) (tehnični urednik),
dr. Bojan Balkovec (SI),
dr. Matija Zorn (SI),
dr. Petra Testen (SI),
dr. Božo Repe (SI),
dr. Yoshitome Kota (JP),
dr. Sanja Petrović Todosijević (SRB),
dr. Slobodan Marković (SRB),
dr. Ivan Laković (MNE).

Strokovna sodelavka: mag. Ana Marija Lamut

Za znanstveno vsebino tekstov in točnost podatkov odgovarjajo avtorji. Prav tako morajo poskrbeti za avtorske pravice za objavljeno slikovno in drugo gradivo, v kolikor je to potrebno. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in navedbo vira. Redakcija tega zvezka je bila zaključena 15. maja 2022.

Prevodi: Saša Mlacović
Lektura: Aleksandra Repe
Naslovnica: Tjaša Krivec
Oblikovanje in oprema: Jure Stušek
Prelom in tisk: PODOBA d.o.o., Celjska cesta 7, SI-3250 Rogaška Slatina
Naklada: 100 izvodov

Cena izvoda: 15 €
Letna naročnina: 25 €

Izdaja: Združenje za promocijo kulturne
dediščine, raziskav in novih
tehnologij – Retrospektive
Slovenska cesta 9b, SI-1000 Ljubljana, Slovenija

info@retrospektive-journal.org
www.retrospektive-journal.org

ISSN: 2630-3426 (tiskana izdaja)
2670-4013 (spletna izdaja)

Kazalo vsebine

<i>Razprave</i>	7
Spomenik za življenja: zgodovina koncepta na Slovenskem	9
<i>Ivan Smiljanić</i>	
Ženski šport in telesna kultura med letoma 1945 in 1965	73
<i>Jure K. Čokl, Peter Mikša</i>	
Dnevi na jugu, 1937-1938	109
<i>Slovenski duhovnik in pesnik na služenju vojaškega roka v Srbiji, za časa Kraljevine Jugoslavije</i>	
<i>Božidar Flajšman</i>	
Izobraževanje žensk v Habsburški monarhiji s poudarkom na današnjem slovenskem prostoru (1848-1918)	165
<i>Eva Demšar</i>	

»Život krepimo svoj da z dušo zdravo
povzdignemo zemlje domače slavo.« 189

Žiga Blaj

Rupnikova linija,
utrdbena linija Kraljevine Jugoslavije na Koroškem 207

Aleksander Duh

Recenzije 247

Primož Gašperič:
Zgodovinska kartografija ozemlja Slovenije 249

Bojan Balkovec

Kontakti avtorjev 254

Primož Gašperič:

Zgodovinska kartografija ozemlja Slovenije

Bojan Balkovec

249

Kraj in izdajatelj: ZRC SAZU Geografski inštitut Antona Melika

Založnik: Založba ZRC

Leto izdaje: 2022

Število strani: 274

Število slik/preglednic: 268/1

ISBN: 978-961-05-0589-1

Pri razumevanju preteklosti je poleg poznavanja dogodkov nujno tudi njihovo umeščanje v prostor. Prostor je bil namreč mnogokrat tisti, ki je pomembno vplival na zgodovinsko dogajanje. Sočasno pa človek želi prostor videti tudi v neki obliki, ki bi mu omogočala na dojemljiv in razumljiv način prikazati velike dimenzije iz prostora okoli nas. Takšen način prikaza so tudi različni zemljevidi. Nameni zemljevidov so različni, lahko gre za čisto fizično geografske prikaze terena, lahko pa gre za zemljevide, ki vsebujejo najrazličnejše politične in družbene vsebine. Kot takšni nam najprej pridejo na misel zemljevidi, ki prikazujejo državno razdelitev nekega velikega ozemlja, kot je npr. del celine ali pa kar cela celina.

Kot 37. zvezek v zbirki Geografija Slovenije, ki jo izdaja Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, je izšla knjiga Primoža Gašperiča *Zgodovinska kartografija ozemlja Slovenije*. Knjiga je na določen način nadaljevanje knjige *Kartografski zakladi Slovenije*, ki je kot dvojezična monografija izšla leta 2020.

Gašperičeva knjiga predstavlja zgodovino kartografskega razvoja v evropskem in slovenskem prostoru. Pri tem je temeljni poudarek na uporabi enotne metodologije proučevanja starih zemljevidov.

Uvodni del knjige pojasnjuje nekatere temeljne elemente, kot so osnovni kartografski izrazi, pomen kartografskih del, njihovo proučevanje ter razvoj evropske kartografije od njenih začetkov do 20. stoletja. V nadaljevanju se seznanimo s predstavitvijo kartografskih elementov ter njihovo delitvijo, kjer je upoštevan tudi zgodovinski razvoj.

Osrednji del knjige je natančna analiza 58 zemljevidov srednjega merila, na katerih je upodobljeno današnje slovensko ozemlje. Pri tem je

seveda predstavljena enotna metodologija te analize. Med analiziranimi 58 zemljevidi so vsaj nekateri med njimi znani tudi v širših krogih in ne le med geografi in zgodovinarji. Pomemben element tovrstne knjige je kakovosten tisk, ki je edini garant, da so prikazi zemljevidov vsaj primerljivo bogati po svoji izrazni podobi, kot so tudi originali. Sploh je to pomembno, ker so originali seveda v poponoma drugačni dimenziji in v glavnem vsaj nekajkrat večji. Med zemljevidi, ki so omenjeni oz. analizirani, najdemo v knjigi npr. primer kasnejšega ponatisa cestnega zemljevida *Tabula Peutingeriana* iz leta 1619, prikaz Kopra in Izole na portolanskem zemljevidu *Piri Reisa* in sredine 16. stoletja, zemljevid *Istre Pietra Coppia* iz 1525. Prikazani so izrezi Homannovega zemljevida Štajerske in Kranjske, pa verjetno širšemu občinstvu najbolj znan zemljevid vojvodine Kranjske *Janeza Dizme Florjančiča* in nazadnje zemljevida *Petra Kozlerja* in *Blaža Kocena*.

Postopki analize, ki jih je opravil Gašperič, pokažejo že v samem kazalu izjemno bogastvo informacij in načina predstavljanja iste vrste informacij v različnih obdobjih. Temu so namenjena osrednja poglavja knjige, kjer Gašperič predstavi kartografske elemente in njihov razvoj. Naj navedem le nekaj teh elementov. Zagotovo najbolj prisoten na zemljevidu je prikaz naravnih elementov, kar vključuje oblikovanost površja, rastlinstvo in vode. Naslednja dva elementa sta povezana s poseganjem človeka v okolje. To so različni grajeni posegi in pa meje. Drug človekov vpliv pa je bil za človeka pomemben zaradi omogočanja lociranja v prostoru, to so seveda najrazličnejša poimenovanja od naravnih elementov, kot so pokrajina, gorovja in reke, do poimenovanj grajenih objektov, ki jih je v prostor postavil človek.

Sledita še dve poglavji, kjer so predstavljeni matematični elementi, kar pomeni merilo in kartografska mreža. Zadnje poglavje v tem sklopu nam predstavi različne pojasnjevalne elemente, ki so naslov, legenda, kolofon in tudi dekorativni elementi. Slednji so lahko zanimiv pokazatelj kulture prostora, lahko pa tudi izhod v sili. Na to je npr. namigoval znani pisec *Jonathan Swift*, ki je v neki svoji pesmi zapisal, da se na zemljevidih Afrike množično pojavljajo slike divjakov in bele lise zapolnjujejo slonje družine.

Četrto in peto poglavja sta rezultat podrobne analize, ki jo je opravil avtor. Gre za obsežno razložene in z mnogimi grafikoni in tabelami podrtje rezultate analize. Da je bila analiza lahko opravljena, je bilo treba vzpostaviti standardiziran obrazec, v katerega so se potem vnašale ugotovitve analize. Današnja tehnologija, ki omogoča analiziranje velikega števila elementov z ustrezno opredeljenimi kriteriji, omogoča, da seveda dobimo zelo podrobne vpogled v primerljivost posameznih analiziranih zemljevidov, na drugi strani pa seveda izpis analize pokaže tudi zgodovinski razvoj nekega elementa na zemljevidu. Tu je Gašperič opravil odlično primerjalno analizo, ki lahko služi različnim potrebam tako profesionalnim raziskovalcem kot tudi običajnemu uporabniku, ki ga zemljevidi zanimajo samo kot nek lep, podatkov poln dokument nekega časa.

Knjigo zaključujejo različni sezname – od uporabljenih virov in literature do seznamov vseh slik, in obsežen seznam podrobnih podatkov o zemljevidih, ki v omenjenem obdobju prikazujejo slovenski prostor. Slednji vsebuje podrobne podatke od naslova, kraja izida, hrambe, do velikost zemljevida.

Gašperičeva knjiga je zagotovo uporabna in zanimiva tudi za zgodovinarja. In to je lahko zgodovinar na najrazličnejših delovnih mestih. Zgodovinarju raziskovalcu je knjiga lahko dober pripomoček za morebitno pojasnitev kakšne nejasnosti, na katero naleti pri svojem raziskovalnem delu. Za učitelja, ki poučuje v osnovni ali srednji šoli, in pogosto poučuje poleg zgodovine tudi geografijo, pa je knjiga lahko zanimiva popestritev pri motiviranju učencev in dijakov, lahko pa je seveda tudi pripomoček pri kakšnih oblikah samostojnega učenja ali skupinskega učenja tudi pri pouku zgodovine.

Morda je treba opozoriti, da so stari zemljevidi ne le izkaz starega načina predstavljanja prostora okoli nas, pač pa so seveda tudi kulturni spomenik, izjemen tiskarski izdelek in kot takšni pomembno ogledala časa, ko so nastali. Nič ne bi škodilo, da bi knjigo vsaj prek šolskega sistema nekako predstavili najširši publiki tudi zaradi še enega razloga, ki ga opažamo kot posledico prehoda k uporabi spletnih zemljevidov. Seveda je danes enostavno poiskati katerikoli lokacijo na svetu s pomočjo sple-

tnega zemljevida. Ampak spletno iskanje neke lokacije nas oropa iskanja nekega kraja ali drugega podatka na natisnjem zemljevidu, kjer imamo zelo malo pomagala. Na stenskem zemljevidu kakšnih posebnih pomagala v smislu, kako najti nek kraj nimamo, v atlasu imamo morda na voljo seznam krajev, ki so na zemljevidih. A spletni zemljevid nas kar takoj postavi v kraj, ki ga iščemo. Pri brskanju po tiskanem zemljevidu pa smo ob iskanju nekega kraja pravzaprav raziskovali prostor, da smo nazadnje našli kraj, ki smo ga iskali.

Kot je danes že v navadi, je tudi ta knjiga, prosto dostopna v PDF-obliki na spletu. Najdete jo na <https://doi.org/10.3986/9789610505907>

Kontakti avtorjev

Bojan Balkovec dr., izredni profesor

Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva cesta 2, SI - 1000 Ljubljana
bojan.balkovec@ff.uni-lj.si

Žiga Blaj, magister zgodovine

Zasavski muzej Trbovlje
Ulica 1. junija 15, SI - 1420 Trbovlje
ziga.blaj@muzejZMT.si

Jure K. Čokl, dr.

Prvi program Radia Slovenija, RTV Slovenija
Tavčarjeva cesta 17, SI - 1000 Ljubljana, Slovenija
jure.cokl@rtvslo.si

Eva Demšar, mag. prof. zgodovine, mag. prof. nemščine

Rafolče 7, 1225 Lukovica
demsar.eva@gmail.com

Aleksander Duh, profesor sociologije in zgodovine, doktorski študent
zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani

Osnovna šola Dušana Flisa

Hoče pri Mariboru, Šolska ulica 10, SI-Hoče, Slovenija

aleksander.duh@guest.arnes.si

Božidar Flajšman, dr.

Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Aškerčeva cesta 2, SI - 1000 Ljubljana

bozidar.jozef.flajsman@ff.uni-lj.si

Peter Mikša, dr., docent

Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Aškerčeva cesta 2, SI - 1000 Ljubljana

peter.miksa@ff.uni-lj.si

Ivan Smiljanić, magister zgodovine, mladi raziskovalec

Inštitut za novejšo zgodovino

Privoz 11, SI - 1000 Ljubljana

ivan.smiljanic@inz.si

255

